

AZ MTA PEDAGÓGIAI BIZOTTSÁGÁNAK ÜLÉSE
A MAGYAR NEVELÉSTUDOMÁNY NEMZETKÖZI KAPCSOLATAIRÓL

A magyar neveléstudomány nemzetközi kapcsolatairól több évtized óta nem készült részletes elemzés. Az MTA Pedagógiai Bizottsága munkatervének megfelelően 1988 őszén vállalkozott a kérdéskör áttekintésére. A vitaanyagot másfél éves körültekintő munkával egy ad hoc bizottság állította össze (dr. Petrikás Árpád egyetemi tanár, KLTE, vezetésével, részt vett a munkában dr. Széchy Éva egyetemi docens, ELTE, dr. Vág Ottó egyetemi docens, ELTE, R. Forrai Katalin tudományos főmunkatárs, OKI, Tettamanti Edit, OPI-munkatárs).

A bizottság az alábbi kérdésekre keresett választ: 1. Milyen gondok, nehézségek vannak a hazai szakemberek külföldi tapasztalatszerzése folyamán? 2. Milyen a hazai szakértők közreműködése a nemzetközi szervezetekben? 3. Milyen eszközökkel lehetne az utánpótlás nemzetközi tapasztalatainak meg-alapozását felgyorsítani? 4. Milyen a neveléstudomány hazai eredményeinek nemzetközi terjesztése és elismertsége?

Az ad hoc bizottság a felvetett kérdésekre csak részben volt képes válaszolni. Ez mindenekelőtt a rendelkezésre álló bázisadatok szűkösségével magyarázható. Nincsenek megfelelő adatok az egyetemek, főiskolák nemzetközi kapcsolatairól, pedig ez jelentős mértékben bővíthetné a tapasztalatok körét. Nem állt módjukban az OÖT döntéseit összesíteni, illetve a TMB által biztosított ösztöndíjakról összegzést beszerezni. Éppen ezért hangsúlyozták a vitaanyag készítői, hogy folytatni kell a "jelenlegi összefoglalónál feltehetően gazdagabb" folyamatok áttekintését.

Az előterjesztés megállapította, hogy "néhány fontos tapasztalat arról tanúskodik, hogy a hazai neveléstudomány intézményei és egyes képviselői a vizsgált években (1981--1988) nem elhanyagolható eredményeket értek el a nemzetközi kapcsolatok ápolása terén". Számos jelentős nemzetközi konferenciát szerveztek hazánkban. A Pedagógiai Intézetek IV. Összeurópai Konferenciáját (1986) 28 ország és 9 nemzetközi szervezet részvételével, az UNESCO Pedagógiai Intézete (Hamburg) és az Európa Tanács Kulturális, Oktatási és

Sport Igazgatósága közreműködésével tárgyalták meg az "Új kihívások a tanárok számára és a tanárképzésben" című témát. 1987-ben Pécs (JPTE és PAB) adott helyet az ISCHE (International Standing Conference for the History of Education) többnapos nemzetközi konferenciájának, amely a neveléstörténeteknek nyújtott magas színvonalú eszmecserére lehetőséget; 1988 júliusában pedig a CESE (Comparative Education Society in Europe) Budapesten rendezte nagy sikerű összehasonlító pedagógiai konferenciáját.

Hasonlóan fontosak számunkra azok a nemzetközi kapcsolatok, amelyek az UNESCO különböző kulturális, illetve tudományos, oktatási szervezeteiben való részvételből (így pl. a CEPES magyarországi Információs Titkárságának és a CODIESEE nemzeti bizottságának munkájából) adódnak.

A vizsgált periódusban különösen megélnékültek a szocialista országokkal kialakított kapcsolatok, úgyszólván folyamatosan működtek a nemzetközi munkamegosztás erősödő tendenciáiról tanúskodó szakértői bizottságok. (Ezeket megvitatták pl. a következő témákat: "A kapitalista országok iskolapolitikájában és pedagógiájában jelentkező polgári ideológia elleni küzdelem", "A tőkés államok oktatáspolitikája", "Az oktatás fejlődésének világtendenciái", "A szocialista iskola elméletének és gyakorlatának nemzetközi jelentősége".) A programok megvalósítása rendszeres tanácskozásokon, konferenciákon zajlott, anyagát közösen publikálták az érintett országokban.

Az előterjesztés megemlített néhány idegen nyelvű publikációt is ("Higher Education in Hungary", a Pedagógiai Szemle angol és orosz nyelvű köteteit), de azonnal jelzi is a hazai eredmények nemzetközi visszhangjának esetleges voltát. Az előterjesztők megkíséreltek egy tematikus áttekintést is nyújtani a nemzetközi együttműködésről (a fentiekben példáinkat is ebből válogattuk).

A bizottság méltányolva az előterjesztést, élénk vitában alakította ki véleményét. Úgy véli, hogy a nemzetközi kapcsolatok fejlesztésének előfeltétele a külföldi neveléstudományi eredmények, pedagógiai információk ismerete, ennek alapvető eszköze az idegennyelv-tudás, s olyan szemlélet valamennyi érintett szakember részéről, amely alapján a szükségképpen egyénileg megszerzett nemzetközi tapasztalatokat, ismereteket, kapcsolatokat nem tekintik magántulajdonnak, hanem tervszerűen törekszenek azok közhasznú kamatoztatására.

A bizottság tagjai elismerték a hazai tudományos információs hálózat gondjait, illetve kihasználatlan lehetőségeit. Egyetértettek pl. abban, hogy az előterjesztést ki kell egészíteni az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum tevékenységének bemutatásával; programot kell kialakítani a fiatal kutatók szakmai és nyelvi továbbképzésére; meg kell szervezni, hogy a külföldre utazók újtíjelentései kötelező példányként kerüljenek az OPKM-be, s egyszer-

rően növelni kellene a szakma belső igény szintjét a nemzetközi tudományos eredmények ismeretét, követése terén.

Egyetértés alakult ki abban is, hogy a neveléstudomány nemzetközi kapcsolatairól készített elemzésből nem hiányozhat a felsőoktatás kapcsolatrendszérének bemutatása, s annak mérlegelése sem, hogy — az egyébként valóban gazdagon burjánzó intézményközi kapcsolatok — hol, milyen témakörökben, milyen feltételek közepette mélyültek kutatási együttműködésé.

A bizottsági vitában hangsúlyosan fogalmazódott meg annak reális veszélye, hogy szakterületünkön is kialakulnak bizonyos monopolhelyzetek, amelyek hozzájárulnak a nemzetközi tapasztalatok "privatizálódásához". Ezt a jelenséget aggasztóan erősíti és gyorsítja az utazások, a konferenciákon való részvétel, illetve az idegen nyelvű publikálás anyagi feltételeinek szinte teljes beszűkülése, a "hivatalos célú magánutak" (természetesen saját finanszírozásban) sokasodása.

E tekintetben van némi különbség a kutatóintézmények és a felsőoktatásban működő tanszékek helyzete között az utóbbiak rovására, ám az anyagi okok mindegyik esetben egyre tervezhetetlenebbé teszik a nemzetközi kapcsolatok fejlesztését.

A bizottság — az előterjesztéssel összhangban — hiányolja egy olyan szerv vagy intézmény működését, amely összehangolná, koordinálná a tudományterület nemzetközi kapcsolatait, tematikusan áttekintené a főbb törekvéseket s eredményeket, a nemzetközi kapcsolatok hazai hatását. Kezdeményező szerepet játszhatna a neveléstudományok külföldi kutatóhelyeinek rendszeres feltérképezésében, produktumaik hozzáférhetővé tételében, illetve a tevékenység koordinálásában.

Egyetérthetünk az előterjesztés egyik háttér tanulmányának szerzőjével (Széchy Éva), aki "A külföldi szervezetekben való közreműködésünk és nemzetközi kapcsolataink fejlődésének legnagyobb gyengeségét a koordinátlanságban és a lehetőségek nem kellő hatékonyságú kihasználtságában" látja. Szerinte "a neveléstudomány területén... rendkívül véletlenül és esetlegesen alakul, hogy kik és miért jutnak hozzá lehetőségekhez, eredményei pedig nem hasznosulnak a szélesebb pedagógiai közvéleményben".

Egy koordináló szerv hatékonyan tudná elősegíteni az idegen nyelvű publikálást (legalábbis egy-egy tematikus kötet megjelentetését), s biztosíthatná, hogy a hazai művek adatai bekerüljenek a nemzetközi információs rendszerekbe.

Az MTA Pedagógiai Bizottságának lehetőségei korlátozottak a nemzetközi kapcsolatok fejlesztésében. Elemzések készítésével segítheti az Akadémia il-

letékes szerveinek munkáját, ajánlásokat készíthet a fiatal szakemberek nemzetközi tapasztalatszerzését támogató ösztöndíjrendszerről.

Felmérendő egy olyan javaslatnak a realitása is, amely szerint a II. osztály mellett működő magyar nemzeti bizottságok mintájára a neveléstudományban is elképzelhető egy-két hasonló munkacsoport állandó működtetése (ISCHE, CESE). Így a nemzetközi tudományos szervezet hazai képviselője is biztosítható lenne.

A bizottság úgy döntött, folyamatosan figyelemmel kíséri a tudományág nemzetközi kapcsolatainak alakulását, saját eszközeivel befolyásolni igyekszik azt. A bizottság elnöke felkérte az ad hoc munkacsoport vezetőjét, hogy folytassák a témára vonatkozó információk összegyűjtését, s az MTA Pedagógiai Bizottsága kb. másfél év múlva ismét visszatér a neveléstudomány nemzetközi kapcsolatainak elemzésére.

Hunyady Györgyné

AZ MTA TUDOMÁNYOS MINŐSÍTŐ BIZOTTSÁGÁNAK HÍRE

A Tudományos Minősítő Bizottság 1987. december 15-re tűzte ki Bábosik István "A személyiség közösségfejlesztő aktivitási tendenciáinak, valamint szükségletrendszerének kialakítása és megerősítése közvetett pedagógiai hatásokkal" című doktori értekezésének nyilvános vitáját.

A Bírálóbizottság elnöke Pataki Ferenc akadémikus, titkára Mihály Ottó kandidátus volt, a felkért opponensek: Ágoston György, a nev. tud. doktora, Salamon Jenő, a pszichológiai tud. doktora és Vastagh Zoltán, a nev. tud. kandidátusa.

Ágoston György opponenetsi véleményében a doktori értekezés határozott érdemként emelte ki, hogy a jelölt neveléstani kutatásait egy olyan személyiségelmélettel alapozta meg, amelyet "szükségletközpontúnak" lehet nevezni. A doktorjelölt tehát a személyiség e belső, ösztönző, motiváló feltételrendszerének szilárd kifejlesztését állítja előtérbe, távolabbra nézve tömör megfogalmazásban: a jellem kialakítását. Ezzel igen jelentős és gyakorlatilag is termékeny, új szempontokkal gyarapította a magyar neveléstudományt.

A disszertáció bevezető része a személyiségelméleti megalapozás, a tárgyalás középpontjában pedig a jellem kérdése áll. A doktorjelölt a jellemet kizárólag és elég mereven a személyiség erkölcsi magatartásformáit szabályozó, speciális motivációs-szükségleti rétegeként értelmezi, és fejlődését azonosítja az egyén morális fejlődésének folyamatával. Az opponens egyetért az-